

ОХОРОНА ПРИРОДИ

УДК 591.50:597.82

Степан СТОЙКО, Лілія ПЕТРОВА

РЕПРЕЗЕНТАТИВНІСТЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ НА ЛЬВІВЩИНІ ТА ШЛЯХИ СТВОРЕННЯ ЙОГО ОПТИМАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ

Дано аналіз сучасної структури природно-заповідного фонду та оцінку його репрезентативності у природних районах Львівщини. Обґрунтовано функціональну систему заповідних територій, пов'язаних екологічними коридорами. Пропонується створити нові регіональні ландшафтні парки рекреаційного призначення. Для охорони історико-культурної спадщини обґрунтовано категорію ландшафтно-меморіальних парків.

Територія Львівщини географами поділена на 5 груп природних регіонів, відмінних за геолого-геоморфологічною будовою, ґрунтово-кліматичними умовами, флористичними й геоботанічними особливостями. Тому вона належить до цікавих в екологічному, біогеографічному, а також і в природоохоронному розумінні областей заходу України.

Протягом тривалого агрокультурного періоду у флорі й рослинному покриві відбулися значні кількісні і якісні зміни. У рівнинних ландшафтах області лісистість скоротилась до 20—25 %, а в гірських — до 40—50 %, що негативно вплинуло на загальний екологічний стан. За даними ботаніків автохтонна флора Львівщини (без гірських районів Карпат) нараховує 1372 види судинних рослин [3]. Разом із карпатськими видами вона становить близько 1470 таксонів. Згідно з дослідженнями К. А. Малиновського [5] 123 види занесені до Червоної книги України [16]. Загалом близько 10 % видів флори стали рідкісними і потребують індивідуальної охорони. Аналогічна ситуація і з раритетною фауною хребетних тварин [14]. Тому важливим природоохоронним завданням є збереження у системі заповідних територій біологічної, екосистемної та ландшафтної розмаїтості для підтримання сталого розвитку.

Львівщина завдяки сприятливим кліматичним умовам, атрактивним природним ландшафтам та розмаїтим лікувальним бальнеологічним ресурсам відзначається багатим рекреаційним потенціалом. Його раціональне використання у природно-заповідному фонді (ПЗФ) має вагоме соціально-економічне значення.

Беручи до уваги сучасну концепцію поліфункціонального значення ПЗФ в оптимізації життєвого середовища, треба поліпшувати його екологічну репрезентативність та формувати як функціонально об'єднану мережу.

Структура природно-заповідного фонду та шляхи його розширення. Природно-заповідний фонд Львівщини за походженням включає дві групи заповідних об'єктів (А, Б). До першої групи належить 6 категорій заповідних територій природного походження, призначених сприяти збереженню природної спадщини „in situ”. Друга група охоплює 5 категорій заповідних об'єктів, створених людиною й призначених для збереження такої спадщини „ex situ” (табл. 1).

Таблиця 1

Структура природно-заповідного фонду Львівщини

Природно-заповідні категорії	Кількість, шт	Площа, га
Група А		
Природні заповідники	1	2085
Національні природні парки	2	42761
Регіональні ландшафтні парки	3	28276
Заказники	38	30291
— загальнодержавного значення	9	3303
— місцевого значення	29	26988
Заповідні урочища	48	6490
Пам'ятки природи	184	2303
— загальнодержавного значення	2	593
— місцевого значення	182	1710
Група Б		
Ботанічні сади	3	44,5
— загальнодержавного значення	2	42,5
— місцевого значення	1	2
Дендрологічні парки	2	64
— загальнодержавного значення	2	64
— місцевого значення	0	—
Зоологічні парки	1	5,9
— загальнодержавного значення	0	—
— місцевого значення	1	5,9
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	59	877
— загальнодержавного значення	6	114
— місцевого значення	53	763
Разом:	342	113197
Відсоток заповідання	—	5,2

Станом на 1.01.2000 р. мережа ПЗФ Львівщини становила 342 об'єкти загальною площею 113167 га, що становить 5,2 % території області. Для порівняння відзначимо, що станом на 1.01.1999 р. по Україні загалом відносний

показник охоплення охороною заповідних територій становив 3,9 % [6]. По Івано-Франківській області цей показник становив 13,1 %, Закарпатській — 12 %, Чернівецькій — 6,9 %, Тернопільській — 8,5 %, по Рівненській — 7 %.

Як свідчать наведені дані, серед західних областей України відсоток заповідності на території Львівщини найнижчий. Ураховуючи високий індустріальний потенціал області та зростання техногенного впливу на природне середовище, треба вжити екологічних заходів для збільшення площі заповідних територій різного призначення.

Майже 40 % площі заповідних територій області займають два національні парки: „Сколівські Бескиди” і „Яворівський” (разом 42763 га). Понад половину площі заповідного фонду займають: три регіональні ландшафтні парки (28276 га), 29 заказників місцевого значення (26958 га), 48 заповідних урочищ (6490 га). Відповідно невелику площу займають об'єкти інших категорій: природний заповідник „Розточчя” — 2085 га, 9 заказників загальнодержавного значення — 3303 га і 182 пам'ятки природи місцевого значення (1710 га) тощо.

Подаємо природоохоронний нарис найбільших заповідних об'єктів.

Природний заповідник „Розточчя” (2081 га). Створений в 1984 р. на базі навчального лісгоспу Українського державного лісотехнічного університету. Вивченню флори і рослинності присвячено низку робіт [2, 8 та ін.]. Панівним типом рослинності є лісові формації. Серед природних лісів найпоширеніші угруповання — *Carpineto-Quercetum roboris*, *Fagetum sylvaticae*, *Pinetum sylvestris*. Рідше трапляються субформації *Pineto-Fagetum* та *Fageto-Quercetum petraeae*. У сирих едафотобах локально сформовані угруповання *Alnetum glutinosae*, *Salicetum auritae*, *Salicetum cinereae*, *Betuletum humilis*. На типологічному профілі, закладеному й описаному А. П'ясецьким [7], представлені основні типи лісу заповідника.

За даними ботаніків, флора заповідника нараховує 1155 видів вищих судинних рослин та мохоподібних. На сонячних схилах трапляються такі рідкісні для регіону степові види, як *Carex humilis* L., *Anemone sylvestris* L., *Cotoneaster melanocarpa* Flysh ex Blytt. У вологих едафотобах поширені *Carex davalliana* Sw., *Oxycoccus palustris* Pers., *Eriophorum vaginatum* L., *Pedicularis sceptrum carolinum* L.

Багатий видовий склад хребетних тварин. До Червоної книги України внесені мідянка, орлан-білохвіст, видра річкова, кутора мала, лелека чорний.

Важливе значення має дендрарій, створений у 1962 р. Л. Бутейком. У ньому інтродуковано понад 360 видів екзотичних дерев і чагарників.

НПП „Сколівські Бескиди” (35684 га), створений в 1999 р., лежить у межах Дрогобицького, Сколівського і Турківського адміністративних районів. На території парку збереглися рештки природних букових, яворово-букових, ялицево-букових і буково-ялицевих лісів, які мають важливе науково-природничє значення. Охорони потребують рідкісні лісові асоціації — бучина ведмежо-цибулева (*Fagetum alliosum ursinae*), яворина лунарієва (*Aceretum lunariosum*), букова яворина скополієва (*Fageto-Aceretum scopoliosum*).

Флору судинних рослин становить понад 600 видів, з яких близько 40 занесені до Червоної книги України — *Huperzia selago* (L.) Bernh. ex Schreb., *Scopolia carniolica* Jacq., *Atropa belladonna* L., *Lunaria rediviva* L., види родини орхідних і ін.

Багата й розмаїта фауна. До Червоної книги України занесені полоз лісовий, тритони карпатський та гірський, саламандра плямиста, глухар, лелека чорний, підорлик малий, сорокопуд сірий, борсук, кутора мала, полівка мала водяна, горностай, кіт лісовий, рись звичайна. В 1965 р. з Біловезької Пущі сюди завезено зубрів, популяція яких повністю нату-ралізувалася і розселилася також за межами парку.

Територія парку лежить в околицях традиційних рекреаційно-курортних місцевостей — Східниці, Сколе. В районі Східниці є численні мінеральні джерела різної лікувальної дії.

НПП „Яворівський” (7079 га), створений в 1999 р., лежить у південній частині Українського Розточчя. Для парку характерні грабово-дубові, сосново-дубові і соснові ліси. На горбистих формах рельєфу поширені сосново-букові та букові фітоценози. Флора парку ще не вивчена, вона складається з понад 600 видів, серед яких чимало рідкісних: *Phyllitis scolopendrium* (L.) Newm., *Lycopodium annotinum* L., *Equisetum majus* Gars., *Daphne mezereum* L. На заболочених місцях трапляються *Oxycoccus palustris* Pers., *Betula humilis* Schrank., *Drosera rotundifolia* L., *Nymphaea alba* L. та інші. Багатий також тваринний світ. До Червоної книги України внесено такі рідкісні види хребетних, як мідянка, кутора мала, видра річкова, борсук звичайний, лелека чорний та інші.

Поруч з НПП стоїть Крехівський монастир, заснований ще на початку XVII століття. Згодом він був розбудований у великий церковний архітектурний комплекс. В монастирі знайдено Крехівський Апостол, написаний в 1563—72 рр. У радянський період монастир був закритий і відновлений та відкритий лише в 1992 р.

Мережу НПП доповнюють регіональні ландшафтні парки (РЛП). В 1997 р. створено в межах Старосамбірського адміністративного району на базі Старосамбірського лісомисливського господарства РЛП „Верхньо-Дністровські Besкиди” (8536 га). Парк репрезентує низькогірні лісові і лучні ландшафти, які мають вагомe рекреаційне значення. Він охоплює 13 відокремлених природних територіальних комплексів, тому в майбутньому слід подбати про їхнє об'єднання. Парк межує з аналогічним польським парком, що дає змогу організувати в майбутньому біалатеральний ландшафтний парк.

У Стрийсько-Сянській Верховині у верхів'ї басейну Сяну в Турківському адміністративному районі в Боринському держлісгоспі створено в 1997 р. РЛП „Надсянський” (19428 га), який контактує з польським ландшафтним парком „Долина Сяну”. Обидва парки входять до складу міжнародного польсько-словацько-українського біосферного заповідника (резервату).

У 1993 р. у межах м. Львова створено РЛП „Знесіння” (312 га). Територіальною базою для нього послужив колишній лісопарк „Шевченківський гай”. У парку гармонійно поєднано збереження природних пам'яток та історикокультурних об'єктів. Парк охоплює також частину міського урболандшафту.

Для повнішого використання рекреаційних ресурсів Львівщини мережу РЛП доцільно розширити. Географ Зінько Ю. В. розробив проект створення Жовківського РЛП. У Прикарпатті треба найближчим часом організувати навколо Трускавецького та Моршинського санаторно-курортних комплексів „Трускавецький” і „Моршинський” регіональні ландшафтні парки. Вони матимуть вагомe лікувально-рекреаційне значення. Існують реальні

можливості створення РЛП у басейні Дністра в околицях с. Журавне в Жидачівському районі, у басейнах річок Стир і Свірж, в околицях с. Романів.

На відміну від національних природних парків, регіональні ландшафтні парки мають обласне підпорядкування і належать Державному лісогосподарському об'єднанню „Львівліс”. Щоб вони виконували природоохоронну та рекреаційну функції, треба створити їх дирекції та провести природоохоронне зонування. У рекреаційній зоні необхідно створити відповідні умови для рекреації та визначити мережу науково-пізнавальних і екотуристичних маршрутів.

Поліпшення репрезентативності природно-заповідного фонду.

Природно-заповідний фонд на Львівщині формувався у різні періоди без достатнього обґрунтування його репрезентативності для окремих природних районів. Екологічна репрезентативність ПЗФ за своїм контекстом — це інтегральне поняття, яке стосується відображення в системі заповідних територій екологічних, географічних і ландшафтних особливостей природного середовища певних регіонів [13]. Оцінку такої репрезентативності можна проводити, урахуовуючи різні критерії: флористичний, геоботанічний, фізико-географічний. Флористичного районування для Львівщини поки що немає.

Геоботанічне районування України, яке ґрунтується на характері розподілу рослинності, має щонайменше 30-річну давність [1]. Динамічні зміни, які відбулися в області, поки що не знайшли відображення у літературі.

Фізико-географічні природно-територіальні комплекси мають якісні відміни, характерні ознаки і визначені більш-менш чіткими природними межами: долинами річок, гірськими хребтами, уступами тощо. Вони являють собою цілісні і досить сталі системи взаємозалежних компонентів — геологічних порід, рельєфу, кліматичних умов, рослинного покриву і тваринного світу. Тому для оцінки природничої репрезентативності мережі об'єктів ПЗФ нами була використана класична схема природних районів Львівської області, обґрунтована в 1972 К. І. Геренчуком. У чисельнику наведена кількість об'єктів, у знаменнику — їхня площа в га (табл. 2).

Аналіз розміщення об'єктів ПЗФ на територіях, об'єднаних за спільними ознаками груп природних районів, виявив таке.

Найкраще в системі ПЗФ Львівщини представлені природні райони карпатської групи. Відносний показник заповідності середньогірно-бескидських ландшафтів дорівнює 37 %, вододільноверховинських — 19 %, верховинських — 18,6 %, низькогірнобескидських — 10 %. Відносно добре представлені природні райони горбогірнолісової групи — 6,4 %.

Абсолютно недостатньо представлені у природнозаповідному фонді області опільські (1,8 %), передкарпатські (1,3 %) і поліські (0,5 %) групи природних районів. Тому для підвищення природничої репрезентативності мережі об'єктів ПЗФ Львівщини вважаємо доцільним розширити її у межах Опілля, Передкарпаття і Полісся.

Зважаючи на те, що природні комплекси Карпат є унікальними для України загалом і мають важливе гідрологічне й кліматорегулююче значення, необхідно насамперед завершити організацію національного парку „Сколівські Бескиди” в межах площі 116 тис. га, що зарезервована Указом Президента України № 79/94 від 10. 03. 94 року.

Залежно від науково-природничої та соціально-економічної цінності охоронних об'єктів у ПЗФ є групи загальнодержавного та місцевого значення. Природно-географічна репрезентативність заповідних об'єктів загальнодержавного значення показана в табл. 3.

Таблиця 2

Природно-географічна репрезентативність природно-заповідного фонду Львівщини (в чисельнику — кількість, в знаменнику — площа, га)

Категорія об'єктів	Групи природних районів							
	Поліські	Опільські	Подільські	Перед-карпатські	Карпатські			
					Середньо-гірно-бескидські	Низькогірно-бескидські	Верховинські	Полонинські
загальнодержавного значення								
Природні заповідники			$\frac{1}{2084,5}$					
Національні природні парки			$\frac{1}{7078,6}$		$\frac{1}{30921}^*$	$\frac{1}{4763}^*$		
Заказники	$\frac{4}{479}$	$\frac{1}{839}$		$\frac{2}{189}$			$\frac{1}{1085}$	$\frac{1}{711}$
Пам'ятки природи			$\frac{2}{592,8}$					
Ботанічні сади			$\frac{2}{41,2}$					
Дендропарки		$\frac{2}{64}$						
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	$\frac{1}{8}$	$\frac{2}{67}$	$\frac{1}{17}$	$\frac{2}{22,3}$				
Площа, га	487	970	9814,1	211,3	30921	4763	1085	711
місцевого значення								
Регіональні ландшафтні парки			$\frac{1}{312,1}$			$\frac{1}{8536}$	$\frac{1}{19428}$	
Заказники	$\frac{4}{2532,7}$	$\frac{4}{5246}$	$\frac{13}{9927,34}$	$\frac{3}{3498,5}$	$\frac{1}{1496}$	$\frac{2}{2200,8}$	$\frac{1}{12}$	$\frac{1}{2075}$
Заповідні урочища	$\frac{12}{417,2}$	$\frac{2}{42,7}$	$\frac{7}{591,3}$	$\frac{5}{531,9}$	$\frac{5}{1210,9}$	$\frac{4}{365,1}$	$\frac{10}{2623,7}$	$\frac{3}{707}$
Ботанічні сади		$\frac{1}{2}$						
Зоологічні парки		$\frac{1}{5,9}$						
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	$\frac{9}{63,91}$	$\frac{19}{177,3}$	$\frac{10}{228,82}$	$\frac{13}{285,39}$	$\frac{2}{7,0}$			
Пам'ятки природи	$\frac{24}{33,07}$	$\frac{41}{18,86}$	$\frac{35}{1522,68}$	$\frac{52}{38,08}$	$\frac{10}{18,06}$	$\frac{13}{22,6}$	$\frac{7}{56,69}$	
Площа, га	3046,9	5486,8	12588,2	4353,9	2731,9	11124,5	22120,4	2782
Разом	3533,9	6460,8	22397,4	4565,2	33652,9	15887,5	23205,4	3493
Площа району, тис. га	706	366	352	366	91	155	125	18
% заповідання	0,5	1,76	6,36	1,25	36,98	10,25	18,56	19,41

* — частини території національного парку „Сколівські Бескиди”

Таблиця 3

**Природно-географічна репрезентативність заповідних об'єктів
загальнодержавного значення**

Група природних районів	Кількість шт.	Площа, га	Відсоток заповідності
Поліська	5	487	0,07
Опільська	5	970	0,27
Горбогірнолісова	7	9 792,4	2,78
Передкарпатська	4	211,3	0,06
Карпатська:	3	37 488	9,64
підгрупа середньогірно-бескидська	1*	30 921	33,98
підгрупа низькогірно-бескидська	1*	4 763	3,07
підгрупа низькогірно-верховинська	1	1 085	0,87
підгрупа вододільно-верховинська	1	711	0,04
Разом:	24	48 962,4	2,25

* — частини території національного парку „Сколівські Бескиди”.

Станом на 01. 01. 2000 р. мережа ПЗФ Львівщини налічувала 24 об'єкти вищого рангу площею 48962 га, що становить 2,3 % території області. Аналіз природно-географічної репрезентативності об'єктів ПЗФ цього рангу заповідності, виявив дуже низьку їхню представленість у передкарпатських (0,06 %), поліських (0,1 %) та опільських (0,3 %) групах природних районів. Трохи краще представлені горбогірно-лісові (2,8 %) та карпатські (9,6 %) ландшафти.

Територіально об'єкти ПЗФ загальнодержавного значення у межах груп природних районів розподілені нерівномірно, зокрема це стосується карпатської групи природних районів. Так, відносний показник заповідності у групі середньогірно-бескидських ландшафтів становить 33,9 %, а в групі Вододільно-Верховинських природних районів — лише 0,04 % .

Не виникає сумніву, що оптимізація мережі територій ПЗФ загальнодержавного значення в області повинна бути здійснена якнайскоріше. Таку оптимізацію слід здійснити: через трансформації найбільш цінних та унікальних заповіданих природних комплексів місцевого значення в категорію загальнодержавного значення (як правило комплексного типу); через заповідання зарезервованих для цього територій; шляхом виявлення і заповідання нових високорангових територій на Поліссі, Опіллі та Передкарпатті.

Необхідною умовою даного процесу є дослідження на цих територіях біологічної, екосистемної та ландшафтної розмаїтості, а також їхнього рекреаційного значення.

Формування інтегрованої функціональної системи природно-заповідного фонду.

У минулому ПЗФ на Львівщині формувався без урахування принципів об'єднаної мережі. Тому в даний період він охоплює територіально ізольовані заповідні об'єкти, котрі функціонують як

острівні біоти. За такої фрагментованої структури і географічної ізольованості ПЗФ виконує лише функцію „пасивного” збереження біологічної розмаїтості. Для забезпечення ефективної „активної” ролі ПЗФ його доцільно формувати як об’єднану екологічну мережу. Територіальна структура такої заповідної біогеоценологічної системи на рівні геоботанічних районів, округів, областей і загальнодержавному рівні була обґрунтована ще у 80-х роках [9]. E. Gazka-Grzesikiewicz [18], розглядаючи збереження біологічної розмаїтості в заповідних територіях Польщі, відзначає, що для цього потрібно, щоби вони були зв’язані екологічними коридорами й утворювали функціонально єдину мережу.

Мета інтегрованої мережі ПЗФ полягає у забезпеченні екосистемної цілісності ізольованих заповідних об’єктів для створення сприятливих умов для розселення і міграції видів та підтримання екологічних зв’язків із прилеглими господарськими угіддями.

На Львівщині базовими елементами інтегрованої системи ПЗФ повинні бути всі заповідні об’єкти і, насамперед, великоплощинні — природний заповідник, національні природні та ландшафтні регіональні парки, територіально більші заповідні урочища та пам’ятки природи. Функціональну систему ПЗФ слід формувати в межах природних районів, а згодом і між ними.

Функцію екологічних коридорів у межах ПЗФ можуть виконувати русла річок і потоків, грядові елементи рельєфу, ліси першої групи, захисні смуги вздовж залізниць і шосейних доріг, зелені зони навколо міст і санаторно-курортних комплексів. Там, де в екологічних коридорах існують „природні гіатуси” доцільно створювати штучні, культурні екосистеми для підтримання екологічних зв’язків у ПЗФ.

Як просторові ландшафтні структури екологічні коридори сприятимуть обміну генетичними ресурсами між заповідними об’єктами та господарськими природно-територіальними комплексами, міграції біологічних видів і розширенню їх ареалів, збагаченню біологічної розмаїтості, поширенню раритетних видів у господарські угіддя.

Формування екологічних коридорів між заповідними об’єктами може бути здійснене поетапно протягом тривалого періоду. Треба обґрунтувати методи використання природних ресурсів в екологічних коридорах та визначити їхній природоохоронний статус.

Львівщина лежить у транскордонній зоні з Польщею. Тому, чимало заповідних об’єктів у Карпатах, на Розточчі й Малому Поліссі має значення для обидвох країн. У Верхньо-Дністровських Бескидах таким об’єктом є регіональний ландшафтний парк „Надсянський” (19428 га), який разом із прилеглим польським ландшафтним парком „Долина Сяну”, утворює єдиний територіальний природоохоронний комплекс. Він є частиною польсько-словацько-українського біосферного резервату (заповідника) „Східні Карпати” (208089 га), який у 1998 р. ЮНЕСКО був введений у міжнародну мережу.

Таким же важливим ключовим регіоном для інтегрованої територіальної охорони є Розточчя. В українській частині регіону в 1984 р. був створений природний заповідник „Розточчя” (2085 га), а в 1999 р. — національний природний парк „Яворівський” (7089 га). У прикордонній польській частині в 1974 р. був створений Розточанський парк народова

(7905 га), а в 1988 р. — два ландшафтні парки: Красnobродський (9380 га) і Пуща Сольська (28930 га). Отже, існують реальні можливості створення на базі згаданих заповідних територій білатерального польсько-українського резервату [12, 19].

Обидва біосферні резервати, як складові європейської екомережі, матимуть вагомe значення для збереження біологічної, екосистемної і ландшафтної розмаїтості, а також для підтримання екологічного балансу на європейському вододілі Карпат і Розточча.

Нині обґрунтовані головні риси розбудови національної екомережі України [16]. Розточанський природний заповідник, національні природні і регіональні ландшафтні парки Львівщини є ключовими природними ядрами в цій екомережі.

Протягом тисячоліть територія Львівщини входила до складу різних країн: Київської Русі, Галицько-Волинської держави, Королівства Польського, Австрійської монархії, Австро-Угорської імперії, потім знову до Польщі, а з 1939 р. — до Радянської України. Під час Другої світової війни деякий час її територія була у складі Генерал-губернаторства Третього райху. За цей період у природних ландшафтах як природно-історичному середовищі відбувалися різні історичні й культурні події. Заповідні території як національні природні реліквії повинні сприяти збереженню не лише природної, а й історико-культурної спадщини. Часто важливі в історичному та культурному розумінні місця перебувають в оточенні природних ландшафтів. Для збереження їх треба включити у ПЗФ нову категорію — „ландшафтно-меморіальні парки” (ЛМП). На території Львівщини запропоновано створити такі ЛМП [14].

ЛМП „Гора Шашкевича”. На цій горі в околицях с. Підлісся Золочівського району організовано ботанічний резерват (87 га) для охорони реліктової степової флори і рослинності. У рідному селі Маркіяна Шашкевича створено Літературно-меморіальний музей. На горі, названій ім'ям поета, встановлено пам'ятний залізний хрест. У цих місцях збереглися могили воїнів УПА. Для збереження природної та історико-культурної спадщини пропонується створити ландшафтно-меморіальний парк.

ЛМП „Гора Маківка” у Сколівських Бескидах. У Першу світову війну на Маківці (958 м над р. м.) з 29 квітня до 2 травня 1915 р. січові стрільці одержали перемогу над російськими військами. У боях брали участь хорунжі Коновалець, Степанів, Яремкович, Коберський. На вершині гори, де поховано 47 воїнів, поставлено пам'ятний хрест. Битва на Маківці стала символом на шляху до створення української армії та держави. Щороку Маківку відвідує населення, щоби вшанувати пам'ять полеглих героїв. Для охорони природних лісів тут створене заповідне урочище (396 га). На його базі слід організувати ландшафтно-меморіальний парк.

Бродівський ЛМП. Його доцільно створити в околицях м. Броди в урочищі Дітківці Бродівського лісництва. У цих місцях 17 — 22 липня 1944 р. відбулися оборонні бої української дивізії „Галичина” з радянськими військами. Під час боїв загинуло та потрапило в полон 7 тис. дивізійників. Деякі вояки поповнили тоді лави УПА. Для вшанування загиблих побудована пам'ятна каплиця.

Висновки. Одним із найбільш виразних екологічних наслідків техногенного впливу на біосферу є денатуралізація природних ландшафтів, з якою пов'язане збіднення генофонду й зниження гомеостазу природних екосистем. При такій екологічній ситуації існує небезпека зниження еволюційного потенціалу глобальної біоти. Тому перед ПЗФ стоїть завдання не лише збереження біологічного, екосистемного і ландшафтної розмаїття, але й підтримання спонтанного біогенезу у природі. Для виконання такої функції ПЗФ слід формувати як інтегровану функціональну систему.

Унаслідок техногенного впливу погіршуються умови життєвого середовища. Тому ПЗФ має вагоме соціальне значення для оздоровлення людини. Маючи це на меті варто розширити мережу регіональних ландшафтних парків.

Навколишнє середовище, як середовище життя людини, слід розглядати також в історико-культурному аспекті, в ньому відбуваються певні історичні події, розвивається культурна сфера суспільства. Тому ПЗФ повинен сприяти збереженню не лише природної, а й історико-культурної спадщини. Для охорони пам'ятних місць, пов'язаних із подіями Першої і Другої світових воєн та культурними подіями пропонується створити три ландшафтно-меморіальні парки.

На вимогу життя в заповідній справі розвивається нова ідея поліфункціонального призначення ПЗФ. Її слід брати до уваги при формуванні екомережі заповідних територій. Така екомережа сприятиме оптимізації взаємовідносин суспільства і природи в різних сферах. Тому заповідну справу треба залучати до регіональних програм, що стосуються сталого екологічного й соціально-економічного розвитку Львівщини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Геоботанічне районування Української РСР / За ред. А. І. Барбарича. К.: Наук. думка, 1977. 303 с.
2. Жижин М. П., Кагало О. О. Особливості охорони урочища Заливки заповідника Розточчя // Укр. ботан. журн., 1988. Т. 45, № 1. С. 68—73.
3. Зеленчук А. Т. Інвентаризаційний список судинних рослин Львівської області // Біотичні ресурси Розточчя і Зовнішніх Карпат та їхні антропогенні зміни. Вісник Льв. ун-ту. Сер. Біологічна. Львів: Світ, 1991. Вип. 21. С. 16—33.
4. Костенко А., Петрова Л., Третяк П. Мережа заповідних об'єктів на заході України // Праці НТШ. Екологічний зб. Львів: НТШ, 1999. Т. 3. С. 262—273.
5. Попович С., Стеценко М. Природно-заповідний фонд // Розбудова екомережі України. Програма розвитку ООН (UNDP). Проект „Екомережі”. К., 1999. 127 с.
6. П'ясецький А. Про побудування і біологічний розвиток ряду типів українського лісу. Львів: Укр. Вид-во, 1912. 112 с.
7. Сорока М. Синтаксономія рослинності природного заповідника „Розточчя” // Праці НТШ. Екологічний зб. Львів: НТШ, 1999. Т. 3. С. 105—114.
8. Стойко С. М. Природно-заповідний фонд як заповідна біогеоценотична система // Рослинність Карпатського заповідника. К.: Наук. думка, 1982. С. 5—22.

10. *Стойко С. М.* Роль системи державного природно-заповідного фонду в охороні рослинного світу // Укр. ботан. журн. № 4. 1987. Т. 44. С. 1—9.

11. *Стойко С. М.* Створення ландшафтно-меморіальних парків та резерватів у місцях національно-визвольної боротьби // Матер. наук. конф. „Проблеми географії України”. Львів, 1994. С. 200—201.

12. *Стойко С. М.* Екологічне обґрунтування організації на Розточчі польсько-українського біосферного резервату (заповідника) та програма його діяльності // Лісівничі дослідження в Україні. Наук. вісник УкрДЛТУ. Львів, 1996. Вип. 5. С. 168—184.

13. *Стойко С. М., Мазур Б. А.* Оцінка та оптимізація екологічної репрезентативності природно-заповідного фонду Українських Карпат // Укр. ботан. журн. Т. 56. № 6. 1999. С. 643—650.

14. *Стойко С. М.* Завдання заповідних ландшафтів щодо збереження природної, історичної та культурної спадщини // Геогр. вісник. Львів, 2000. С. 65—71.

15. *Татаринов К. А.* Фауна хребетних заходу України. Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1973. С. 254.

16. Червона книга України. Рослинний світ. К.: Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1996. 602 с.

17. *Шеляг-Сосонко Ю. Р.* Головні риси екомережі України // Розбудова екомережі України. К., 1999. С. 13—23.

18. *Gaska-Grzesikiewicz E.* Ekologiczne problemy tworzenia nowych typów obszarów chronionych jako formy ochrony środowiska. Wiad. Ekol. 1976. 22. № 1. S. 3—35.

19. *Denisiuk Z., Stojko S. M.* Ekologiczne podstawy utworzenia rezerwatów biosfery na pograniczu Polski i Ukrainy // Chronimy przyrodę ojczyste. R. LVI (56). № 1. S. 18—36.

SUMMARY

Stepan STOJKO, Lilia PETROVA

REPRESENTATIVITY OF NATURAL PRESERVED FUND IN LVIV REGION AND THE WAYS OF ITS ECOLOGICAL NET DEVELOPMENT

The system of the protected territories in Lviv region includes 342 objects with total area of 113197 ha (5,2 % of the whole region territory). The authors have analyzed the representativity of the natural protected fund (NPF). It has been established that such physical-geographical regions Precarpathian, Opillya, Polissya NPF does not include all landscape diversity. Therefore it has been proposed to widen the net of protected areas. It is desirable to preserve not only the natural heritage but also the historical and cultural ones. In this purpose the preservation of localities involved into events of World War I and II is proposed. The authors propose to create 3 landscape natural parks: Shashkewich mountain, Makivka mountain and Brodiwski.